

İNŞAAT SEKTÖRÜ ANALİZİ

OKYANUS ÖTESİNDE BAHAR
PİYASALARDA YANGIN
VE
ZAMANIN DEĞİŞEN RUHU

Dünya - Türkiye - İnşaat Sektörü

Ekim
2011

TÜRKİYE MÜTEAHHİTLER BİRLİĞİ

1930'larda çok temel bir politika hatası yaptığımız için finansal istikrarsızlık, temerrütler, devalüasyonlar, para basmalar, sermaye kontrolleri, ticaret savaşları, popülizm, Almanya'dan, İtalya'ya, İspanya'ya ve Japonya'ya uzanan bir dizi radikal, popülist ve saldırgan rejimlerin iş başına gelmeleri süreçlerinden geçtik. Sonunda II. Dünya Savaşı çıktı. Şimdi III. Dünya Savaşı kehanetinde bulunuyor değilim. Ancak, çok ciddiyim, birincisinin ardından ikinci bir küresel finansal kriz olursa depresyona gireriz: Bunun Avrupa'daki ve diğer gelişmiş ekonomilerdeki siyasi ve toplumsal sonuçları son derecede ağır olacaktır. Bu, kaygı duymamız gereken bir durumdur.

Nouriel ROUBINI, Emerging Markets (23.09.2011 tarihli söyleşiden)

ÖZETİN ÖZETİ

Dünya, 2011'in 3. çeyreğine hem siyasi hem de ekonomik açıdan çalkantılı bir konjonktürde ve ufukta görünen birbirinden çetin risklerle girmiş durumdadır.

Ortadoğu'da Suriye, İsrail ve Kıbrıs Rum kesimi ile yaşanan gerginlikler, kriz geçiren borsalar, ABD Doları, altın ve emtia fiyatlarındaki dalgalanmalar, umulan sonuçların bir türlü elde edilemediği kurtarma paketleri, ABD ve Avrupa'daki büyüyen bütçe açıkları, Dünya Bankasından IMF'ye ve Merkez Bankalarına, kriz kahinlerine, meslek kuruluşlarına, politikacılara uzanan çok geniş bir kesimden yükselen kaygılı uyarılar dünyanın ve bölgemizin epeyce tehlikeli sularda seyrettiğini göstermektedir.

Yılın başlarında Arap dünyasında ortaya çıkan, Mısır'daki Tahrir meydanından önce Libya'ya sonra Ortadoğu ülkelerine, ardından İspanya, Yunanistan ve İsrail'e yayılan yönetim karşıtı eylemler sınır tanımaz bir biçimde devam etmektedir. Sözde bahar, özde öfke 17 Eylül'de okyanus ötesine uzanarak ABD'yi etkisi altına almış, 15 Ekim 2011'de ise 82 ülkedeki 951 kentte protesto gösterileri yapılmıştır.

Arap dünyasındaki bahar rüzgarının dikta rejimlerini hedef almışlığına karşın, önce Amerika'ya sonra diğer ülkelere uzanan Global Baharın gündeminde küreselleşmenin yarattığı dengesizliklerin giderilmesi talebi bulunmaktadır. Yaşanan çalkantıları gelir dağılımındaki bu dengesizliklere bağlayan bazı batılı analistler 2011'i "Öfke Yılı" ilan ederlerken diğer bazıları "zamanın ruhu değişiyor" teşhisini koymuşlardır. Hazine eski müsteşarı ve ekonomi yazarı Mahfi Eğilmez Radikal Gazetesindeki 22 Eylül 2011 tarihli yazısında dünyadaki eşitsizliğe değinmiş ve "Dünyayı 100 kişiden oluşan ve 100 Dolar'lık üretim yapan bir köy olarak düşünürsek, bu 100 kişinin 15'inin zengin 85'inin fakir olduğunu görürüz. 15 zengin 100 dolarlık gelirin %52.3'ünü alırken 85 fakir %47.7'sini alıyor" demiştir. ABD Merkez Bankası (FED) eski Başkanı ve kapitalizmin ünlü gurularından Greenspan ise ABD Kongre Komisyonu'nda yaptığı konuşmada "gerçeklik, kafamdaki modele uymadı" demiştir.

İçinde bulunduğumuz aşamada IMF başkanı Christine Lagarde'ın, Dünya Bankası Başkanı Zoellick'in, Avrupa Merkez Bankası Başkanı Trichet'in, Dünya Ticaret Örgütü Başkanı Lamy'nin ve FED Başkanı Bernanke'nin yanı sıra ünlü ekonomist Roubini de artan tehlikeye işaret etmektedir. Roubini 2011 yılı Eylül ayında yapmış olduğu bir söyleşide daha da ileriye giderek 1930'lardaki gibi bir depresyon olasılığından söz etmiş ve bunun III. Dünya Savaşına uzanabilecek kadar ağır sonuçları olabileceği uyarısında bulunmuştur.

IMF'nin Eylül ayında yayınlanan "Dünya Ekonomik Görünüm Raporu"nda da yavaşlayan büyümeye ve artan risklere işaret edilmiş, dünya ekonomisinde 2011 ve 2012 yıllarında gerçekleşecek büyüme hızı tahmini bu yıl ve gelecek yıl için %4'e indirilmiştir. 2010'da %5 olarak gerçekleşmiş olan büyüme hızına ise ancak 2014'ten sonra ulaşabileceği öngörüsünde bulunulmuştur. ABD'den Avro bölgesine ve Japonya'ya uzanan geniş bir yelpazede ülkeler için daha önce açıklanmış büyüme tahminleri de aşağı çekilmiş ve küresel ekonominin tehlikeli bir safhada olduğunun altı çizilmiştir. IMF'nin Türkiye için yapmış olduğu tahmin 2010'da %8.9 olarak gerçekleşen büyümenin 2011'de %6.6 olacağı, 2012'de ise %2.2'ye gerileyeceği şeklindedir.

Türkiye ekonomisinde birinci çeyrekte kaygı veren ısınma sinyalleri ile cari açık büyümesi ikinci çeyrekte kısmen de olsa denetim altına alınmış görünmektedir. Birinci çeyrekte %11.6 olan büyümenin -hala dünya ortalamasının üzerinde olmakla birlikte- ikinci çeyrekte %8.8'e gerilemesi ekonominin ateşinin düşmekte olduğunu gösteren olumlu bir gelişme olmuştur. ABD Dolarındaki hızlı yükseliş karşısında toplamı tutarı 300 milyar ABD Dolarını aşan, üçte ikisi özel sektöre ait ve bunun yaklaşık üçte biri kısa vadeli olan dış borcun nasıl ödeneceği sorusu ise uykuları kaçırmaya devam etmektedir.

Öncelikli beklentilerin başında, yapısal bir sorun olan ve Türk ekonomisinin kırılma eğilimini bu dönemde daha da artırmış olan cari açığa kapsamlı reformların gerçekleştirilmesi suretiyle çare üretilmesi gelmektedir.

İnşaat sektörü yılın birinci çeyreğinde %14.7, ikinci çeyreğinde %13.2 büyümüş olarak, GSYH'daki payını yeniden %6'ya yaklaştırarak demir-çelik, çimento ve akaryakıt başta olmak üzere girdi fiyatlarındaki aşırı dalgalanmalardan kaygı duyarak yoluna devam etmektedir. Kısa ve orta vadeli adımları atarken hızlı davranan ancak mevcut çalkantılı konjonktürün etkisiyle geleceği görmekte zorlanan sektörde uzun vadeli yatırımlar konusunda ihtiyatlı bir yaklaşım gözlenmektedir.

DÜNYA EKONOMİSİ

Küresel krizin etkileri atlatılmaya başlandı derken dünya yeni bir ekonomik durgunluğun içine girmiştir. Avro Bölgesindeki borç sorunları, ABD'nin yüksek bütçe açıkları, S&P'nin ABD'nin kredi notunu indirmesinin ardından 08 Ağustos 2011 günü piyasalarda yaşanan deprem ve sonrasındaki artçı şoklar olumsuz senaryoların gerçekleşme olasılığını artırmaktadır.

Son üç aylık dönemde hisse senetlerinden emtialara, gelişmekte olan ülke varlıklarından altına kadar uzanan pek çok piyasada sert dalgalanmalar yaşanmıştır. Bu dönemde Avro bölgesi borsalarındaki düşüş %29'a, Wall Street'teki gerileme ise %14'e ulaşmıştır. Yatırımcıların riske duyarlılıklarının artması ve büyüyen satış dalgası gelişmekte olan ülke borsalarını da etkilemiş ve son üç aylık dönemde %23 değer kaybetmelerine neden olmuştur. Sadece Eylül ayında gerçekleşen düşüş %15'e ulaşmıştır. Türkiye borsasının son 3 aydaki gerilemesi %15 ile gelişmekte olan ülkeler ortalamasının altında gerçekleşmiştir.

İkinci çeyrekte dünya ekonomi gündemini en fazla meşgul eden konu PIIGS (Portekiz, İtalya, İrlanda, Yunanistan ve İspanya) ülkelerindeki borç krizleri olmuştur. Yunanistan'a yapılacak yardımlar ve Avro birliğinin geleceği üzerinde hararetli tartışmalar yaşanmıştır. Almanya ile Avrupa Merkez Bankası'nın sorunlara yaklaşımındaki farklılık, çözüm yöntemleri konusunda Avrupa Birliği içerisinde varlığını sürdüren çok seslilik, tüm bunları yönetecek ve ülkelerin koordineli hareket etmelerini sağlayacak bir mekanizmanın eksikliği toparlanma sürecine tehdit oluşturmaya devam etmektedir. Zaman gittikçe daralırken Avrupa'daki krizin derinleşmesi halinde tüm dünyanın ciddi biçimde olumsuz etkileneceğinden duyulan kaygı büyümektedir.

Yunanistan'ın borç sorunu kurtarma paketlerine rağmen henüz çözülememişken, gündem aynı sorunun İtalya ve İspanya'ya yayılması olasılığı ile daha da ısınmıştır. İtalya ve İspanya'nın Avrupa'nın en büyük ilk beş ekonomisi içinde olmaları ve Ekim başlarında İtalya'nın kredi notunun Moody's tarafından üç kademe birden düşürülüp A2'ye indirilmesi, 18 Ekim'de ise yine Moody's tarafından İspanya'nın notunun bir derece indirilmesi durumun ciddiyetini daha da artırmıştır. Yunanistan, İrlanda ve Portekiz'in ardından bu ülkelerin de finansal yardım talebinde bulunmaları olasılığı giderek artmaktadır. Öte yandan İtalya ve İspanya'nın uluslararası piyasalardan borçlanma maliyetleri de yükselmektedir.

ABD ekonomisinin yavaşlaması ve borçlanma tavanının artırılması öncesinde kredi derecelendirme

kuruluşlarınca yapılan not indirimi piyasalarda şok etkisi yaratmış ve aşağı yönlü riskleri ciddi biçimde artırmıştır. Dünyanın en büyük ekonomisinin kredibilitesi azalmış durumdadır. Gelecek on yılda 2.4 trilyon ABD Dolarlık harcama kesintisi yapılması kararı da kredi derecelendirme kuruluşlarını tatmin etmemekte, S&P'nin not indirimi küresel ekonomideki belirsizlikleri derinleştirmektedir.

Amerikan ekonomisinin bir diğer önemli zafiyeti de yeterli istihdam yaratamamasıdır. Bu nedenle tüketici harcamalarının gerilemesi toparlanmayı güçleştirmekte, göstergeler ekonominin ciddi biçimde yavaşladığına, yıllık %1.9 olarak açıklanmış olan büyüme tahmininin gerçekleşemeyeceğine ve olumsuz senaryolarla karşılaşma ihtimalinin arttığına işaret etmektedir.

Gelişmiş ekonomilerde büyüme hız keserken ve kredi derecelendirme kuruluşları not indirimlerini sürdürürlerken aralarında Türkiye'nin de bulunduğu gelişmekte olan ülkeler büyümeye devam etmektedirler.

2011'in ikinci çeyreğinde yüksek büyüme oranı gerçekleştiren ülkeler sırasıyla Çin (%9.5), Türkiye (%8.8), Estonya (%8.4), Hindistan (%7.7), Şili (%6.0), Endonezya (%6.5) ve Litvanya (%6.1) olmuşlardır.

Gelişmekte olan ülkelerin sorunları arasında enflasyonist baskılar, yüksek sıcak para girişine bağlı kırılganlıklar, ihracat olanaklarının daralması ve ekonomilerin aşırı ısınması bulunmaktadır.

Yeri gelmişken ABD ekonomisinin inişe geçtiği bu dönemde, BRIC (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) olarak adlandırılan ülkeler grubunun dünya gayri safi hasılasındaki payının yükselmekte olduğuna işaret etmekte de yarar vardır. 1990'da dünya hasılasındaki payı %26 olan ve 2000 yılında %30.7'ye kadar ulaşan ABD'nin bu payı 2010 yılında %23'e gerilemiştir. Buna karşın BRIC ittifakının dünya hasılasında 1990'da %7.5 olan toplam payı 2010'da %18'e yükselmiş durumdadır. Bu süreçte en keskin tırmanışı son 20 yıllık süreçte dünya hasılasındaki payını %1.6'dan %9.3'e yükseltmiş olan Çin göstermiştir.

Son dönemde dünya ekonomisinin 2011'in ilk yarısındaki performansına ve bundan sonraki gelişimine ilişkin yorum ve öngörülerin yer aldığı iki önemli rapor yayınlanmıştır. Bunlardan birincisi IMF tarafından Eylül ayında yayınlanmış olan "Dünya Ekonomik Görünüm Raporu", ikincisi ise OECD ile Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (İLO) G20 ülkeleri için ortaklaşa hazırlamış oldukları "Kısa Dönemde İstihdam ve İşgücü Piyasası Görünümü" raporudur.

Her iki raporun içeriğine kısaca değinmeden önce bunlarda yer alan yorumların paralelliğine ve birbirini tamamlayıcı nitelikte olduklarına değinmekte yarar vardır.

IMF ne diyor?

IMF Raporunda küresel ekonominin tehlikeli bir aşamada olduğunun altı çizilmiş ve hem dünya hem de bölgeler ve ülkeler ölçeğinde büyüme öngörülerini aşağı yönde revize edilmiştir.

IMF Haziran ayındaki raporunda dünya ekonomisinde bu yıl %4.3, gelecek yıl ise %4.5 büyüme öngörmüş olmasına karşın Eylül raporunda bu oranları hem 2011 hem de 2012 için %4'e indirmiştir. Dahası, 2010'da %5 olarak gerçekleşen küresel büyüme hızının ancak 2014'ten sonra yakalanabileceğini belirtmiştir.

IMF Avro Bölgesi için bu yılki büyüme öngörüsünü %2'den %1.6'ya, 2012 tahminini ise %1.7'den %1.1'e indirmiştir. IMF'nin Haziran raporunda ABD ekonomisinin bu yıl %2.5 gelecek yıl ise %2.7 büyüyeceği öngörülmüş idi. Eylül raporunda ise bu tahminler 2011 için %1.5'e, 2012 için ise %1.8'e indirilmiştir.

IMF'nin son raporunda gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler için daha önce belirlenen büyüme

oranları da aşağı yönde revize edilmiştir. Bu bağlamda gelişmiş ülkeler için öngörülen büyüme oranlarının gelişmekte olanların neredeyse yarısı düzeyinde olduğunu vurgulamakta da yarar vardır.

IMF gelişmiş ekonomiler için yapmış olduğu 2011 yılı büyüme tahminini %2.2'den %1.6'ya indirmiştir. Gelecek yıl için belirlemiş olduğu %2.6'lık büyümeyi ise %1.9'a çekmiştir.

Avrupa'nın en büyük ekonomisi olan Almanya'nın büyüme tahmini bu yıl için %3.2'den %2.7'ye, 2012 için ise %2'den %1.3'e; Fransa'nın büyüme tahminleri ise bu yıl için %2.1'den %1.7'ye, gelecek yıl için %1.9'dan %1.4'e indirilmiştir.

Haziran raporunda Japonya'nın 2011 ve 2012'de %2.9 büyüyeceği tahminine yer vermiş olan IMF bu rakamları da aşağı yönde revize etmiş, Japon ekonomisinin bu yıl %0.5 küçüleceği, gelecek yıl ise %2.3 büyüyeceği öngörüsünde bulunmuştur. Yeri gelmişken, uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının son dönemde yaptıkları not indirimlerinden payını alan ülkeler arasında Japonya'nın da katıldığını belirtmekte yarar vardır. Moody's, Japonya'nın "AA2" olan uzun vadeli kredi notunu bir basamak düşürerek "AA3"e çekmiş, not görünümünü ise "durağan" olarak belirlemiştir.

IMF'nin Haziran raporunda gelişmekte olan ülkelerin bu yıl %6.6, gelecek yıl ise %6.4 büyüyecekleri tahmininde bulunulmuş olmasına karşın, Eylül raporunda bu öngörüler de 2011 için %6.4, 2012 için %6.1 olmak üzere aşağı yönde revize edilmiştir.

IMF'nin Haziran ve Eylül raporlarında yer alan tahminlerdeki en büyük farklılaşma Çin'in 2012 büyümesi ile ilgilidir. Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan ve dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Çin için Haziran raporunda 2011'de %9.6, 2012'de ise %9.5 büyüme öngörülmüş idi. Eylül raporunda ise Çin'in bu yıl %9.5, gelecek yıl ise %9 büyüyeceği tahmini yer almıştır.

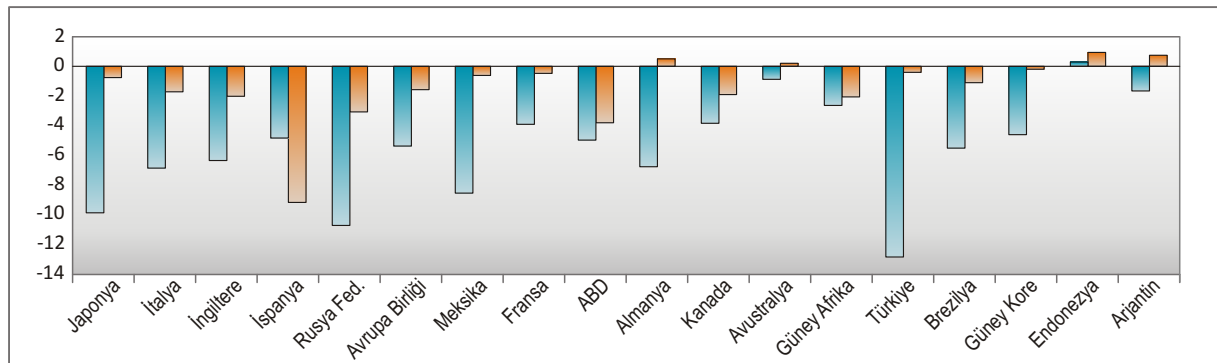
Haziran'da bu yıl %8.2, 2012'de ise %7.8 büyümesi beklenen Hindistan ekonomisinin bu yıl %7.8, gelecek yıl ise %7.5 büyüyeceği tahmin edilmektedir.

IMF'nin bir diğer öngörüsü, ABD ham petrolünün bu yıl varil başına ortalama 103.20 ABD Doları olan fiyatının 2012'de 100 ABD Doları olacağıdır.

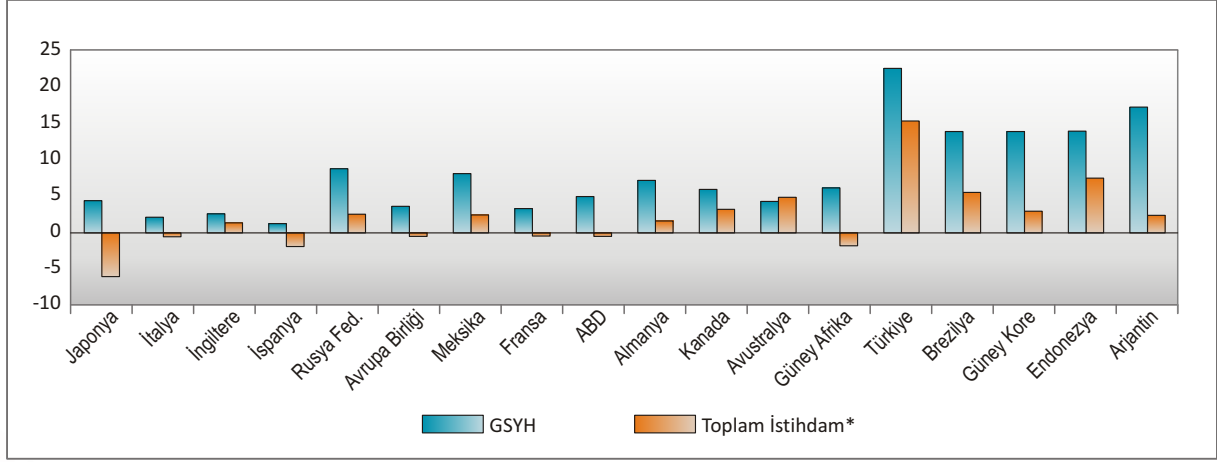
OECD - ILO Ortak Raporu ne diyor?

OECD-ILO Ortak Raporunda aşağıdaki iki grafikte görüldüğü üzere, 2009'da Türkiye ekonomisinin G20 ülkeleri arasında küresel kriz nedeniyle en çok daralan, kriz sonrasında ise en hızlı toparlanan ekonomi olduğu teşhisi yer almıştır.

2008-2009 Resesyonu (GSYH zirvesinden GSYH dip noktasına)

Erken Toparlanma (GSYH dip noktasından veri alınabilen son çeyreğe)

Kaynak: OECD-ILO Raporu, "G20 ÜLKELERİNDE KISA DÖNEMDE İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PİYASASI GÖRÜNÜMÜ VE TEMEL SORUNLAR" (Short-term employment and labour market outlook and key challenges in G20 countries)

OECD-ILO Ortak raporunda yer alan önemli bir uyarı, G20 ülkelerinde küresel ekonominin yavaşlamasına paralel olarak işsizliğin artacağı ve 2015 yılında ciddi boyutlara ulaşacağı olmuştur. Bu öngörüye dayalı olarak G20 ülkelerine istihdam yaratacak yatırımlara önem vermeleri tavsiye edilmiştir.

Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ne diyor?

Küresel ekonomideki aşağıya çekilen büyüme tahminleri, Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) bu yıla ilişkin küresel ticaret büyüme öngörüsünü %6.5'ten %5.8'e çekmiş olması ile de paralellik göstermektedir.

TÜRKİYE: 2011 İLK YARI

Dünya ekonomisindeki belirsizliklere ve yavaşlamaya rağmen Türkiye dünyada kriz sonrasında en hızlı toparlanan ülkelerden biri olmuş, G20 ülkeleri arasında bu açıdan birinci sırada yer almıştır.

2011'in 1. çeyreğinde %11.6 olarak gerçekleşen ve 2. çeyrekte ekonominin aşırı ısındığı kaygılarına neden olan büyüme ikinci çeyrekte hız keserek %8.83'e gerilemiştir. Yedi çeyrek artarda büyümüş olan Türkiye ekonomisi 2011'in ikinci çeyreğindeki büyüme oranı ile dünyada ikinci, Avrupa'da ise birinci olmuştur.

İlk 6 aylık dönemde GSYH cari fiyatlarla %19.2 artışla 606 milyar TL, sabit fiyatlarla ise %10.2 artışla 54 milyar TL olmuştur.

GSYH'da en büyük paya sahip olan sanayi ve ticaret sektörlerinde büyüme hız kesmekle birlikte yüksek düzeydeki seyrine devam etmiştir. İkinci çeyrekte en hızlı büyüme gösteren sektörler sırasıyla balıkçılık (%20), mali aracılık hizmetleri (%18.5), mali aracı kuruluş faaliyetleri (%14.3), inşaat (%13.2) ile toptan ve perakende ticaret (%13.0) olmuştur.

(*) Arjantin ve Brezilya'da seçilmiş kentsel alanlar. Japonya sonuçlarında büyük Japonya depreminden etkilenmiş olan ve anketlerin Mart 2011'den itibaren askıya alınmış olduğu 3 vilayet (Iwate, Miyagi ve Fukushima) hariç tutulmuştur. Avrupa Birliği ülkelerinden Fransa, Almanya, İtalya ve Birleşik Krallık için toplam istihdam verileri ülke içi istihdamı ifade etmektedir.

Kaynak: OECD Temel Ekonomik Göstergeler Veri Tabanı ve Ulusal İşgücü Araştırmaları

Sektörler, yıllar ve 6 aylık dönemler itibariyle GSYH rakamları ve büyüme oranları

bin TL

	Tarım	Sanayi	Ticaret	İnşaat	GSYH
2007 (6ay)	2,752,299	13,313,992	7,165,043	3,165,862	47,425,228
2008 (6ay)	2,816,163	14,140,076	7,605,779	3,036,845	49,671,888
2009 (6ay)	2,912,791	11,857,018	6,185,843	2,439,080	44,110,023
2010 (6ay)	3,002,735	13,849,443	7,125,905	2,790,221	49,034,269
2011 (6ay)	3,206,423	15,292,473	8,152,010	3,178,221	54,021,470
2007 - 2011 (6ay)	%16.50	%14.86	%13.77	%0.39	%13.91
2008 - 2011 (6ay)	%13.86	%8.15	%7.18	%4.66	%8.76
2009 - 2011 (6ay)	%10.08	%28.97	%31.78	%30.30	%22.47
2010 - 2011 (6ay)	%6.78	%10.42	%14.40	%13.91	%10.17

Kaynak: TÜİK

Yılın ilk yarısı itibariyle ele alındığında inşaat sektöründe %13.9, tarımda %6.7, sanayide %10.4, ticarete %14.4, ulaştırma ve haberleşmede %12.3, elektrik gaz ve suda %8.8, madencilikte %5.4, eğitimde %4.2, sağlıkta %2.5, konut sahipliğinde %2 büyüme kaydedilmiştir.

İkinci çeyrekte de büyümenin lokomotifi iç talep ve özel sektör olmuş, özel sektörün GSYH oluşumunda yılın ilk çeyreğinde %38 olan artış oranı ikinci çeyrekte %33.5'e gerilemiş olsa da yüksek düzeyde seyretmeye devam etmiştir. İlk altı aydaki artış oranı ise %35.6 olmuştur. Yılın ilk yarısında kamu yatırımlarında kaydedilen büyüme ise %6.9 olarak gerçekleşmiştir.

GSYH büyümesinde özel sektör yatırımları ile imalat sanayi en ağırlıklı rolü oynamıştır. Toplam yatırımlardaki büyüme ise %28.9 olarak gerçekleşmiştir. Toplam %8.83'lük büyümenin 6.91 puanı yatırımlardan gelmiştir. İkinci çeyrekte özel tüketim harcamaları %9.18, kamunun tüketim harcamaları ise %7.9 artmıştır. Özel tüketimde büyüme yılın birinci çeyreğine göre %3.24 puan yavaşlamıştır. Buna karşın kamunun tüketim harcamaları %1.18 puan hızlanmıştır.

Yılın ilk çeyreğinde üç aylık ortalaması %14.4 olan sanayi üretimi artışı ikinci çeyrekte %7.9'a gerilemiş olsa da sanayi 2 puanla yine büyümeye en fazla katkıyı yapan sektör olmuştur.

Cari açığın GSYH'ya oranındaki yükseklik ekonomideki en olumsuz gösterge olmaya devam etmektedir. Yılın birinci çeyreğinde %12 olan bu oranın yılın ikinci çeyreğinde az da olsa gerilemiş olmakla birlikte %11.3 gibi yüksek bir oranda seyrediyor olması dünyada ve Avrupa'da yaşanan krizle birlikte değerlendirildiğinde ekonomideki istikrara ciddi bir tehdit oluşturmakta olduğu değerlendirilmektedir. Avrupa'daki krizin kontrolden çıkması durumunda likidite darlığının kaçınılmaz olacağı ve sıcak para girişinin gerileyeceği, sonuç olarak da cari açığın finansmanının güçleşeceği ifade edilmektedir.

Avrupa'daki krizin derinleşmesi ihracatın da gerilemesine de neden olabilecektir. Nitekim Ağustos-Ekim 2011 döneminde ABD Dolarındaki hızlı yükselişe ve TL'nin %20 civarında değer kaybetmiş olmasına rağmen Türkiye İhracatçılar Meclisi rakamlarına göre Ağustos'ta ihracat bir önceki aya kıyasla %5 oranında gerilemiştir. Yaşanan devalüasyona rağmen ithalatta sınırlı bir gerileme kaydedilmiştir. Bu tablo dış ticaretteki açığın ve dolayısıyla cari açığın geleceği açısından iyimserliği ciddi biçimde engellemekte olduğu düşünülmektedir.

Son dönemdeki kaygı verici gelişmelerden biri de genelde krizle özellikle de cari açık ile ilgili olumsuz algılama ve beklentilerin yatırımcıların TL'ye olan talebini azaltması ve değer kaybına sebep olmasıdır. T.C. Merkez Bankası'nın TL'deki aşırı değer kaybını önlemek amacıyla aldığı önlemlerin ancak kısmi bir etkinlik sağlayabildiği gözlenmiştir. Tüm bu önlemlere rağmen; Türk Lirası, ABD Doları karşısında Cumhuriyet tarihinin en düşük değerine gerilemiştir.

Eylül sonunda 310 milyar ABD Dolarına ulaşan, üçte ikisi özel sektör borçlarından, %28'i ise kısa vadeli borçlardan oluşan dış borç ve beraberinde ABD Dolarının fren tutmayan yükselişi özel sektördeki borçlu firma yöneticilerini ciddi biçimde endişeye sevk etmektedir.

Yabancıların Türkiye'deki yatırım portföyünün Nisan-Ağustos döneminde küresel ekonomideki belirsizliklere ve artan risklere paralel olarak önemli oranda gerilemiş olmasına karşın Eylül ayında yeniden artması sıcak para girişindeki yukarı yönlü hareketliliğe işaret etmektedir. ABD ve AB'deki borç krizlerinin ardından küresel yatırımcıların gelişmiş ülkelere olan güvenlerini yitirmiş ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu gelişmekte olan ülkelere yönelmiş oldukları dile getirilmektedir. Standard and Poors'un (S&P) Türkiye'nin yerel para birimi cinsinden kredi notunu yükseltmiş ve "yatırım yapılabilir" düzeyine çıkarmış olması bu süreçte Türkiye'nin çekiciliğini daha da arttırmış durumdadır. Ancak "Bu gidişat sürekli olur mu?" sorusunun yanıtı belirsizliğini korumaktadır. Zira Avrupa'daki krizin derinleşmesi halinde ihracatının yarıdan fazlasını Avrupa'ya yapan ve dış kaynak ihtiyacını da büyük ölçüde Avrupa'dan karşılayan Türkiye'nin olumsuz etkilenmemesinin mümkün olamayacağına inanılmakta, bu senaryoda sıcak paranın yeniden yön değiştirmesi de yüksek bir olasılık olarak görülmektedir.

Ekonomideki ısınmayı frenlemek için Merkez Bankası tarafından alınmış olan önlemlerin iç talebi biraz kısmış olduğu gözlenmekle birlikte, bu önlemlerin etkilerinin daha çok yılın son çeyreğinde ortaya çıkması beklenmektedir.

Öte yandan küresel ekonomideki artan belirsizlikler, en büyük ihracat pazarımız olan AB'deki artan durgunluk riski ve Ağustos ve Eylül aylarında ihracatın önceki aylara göre azalma eğilimine girmiş olması, ihracatın büyümeye katkısının önümüzdeki dönemde de sınırlı olabileceğini göstermiş, iç pazarın önemini daha da arttırmış durumdadır.

Enflasyon

2011 yılı enflasyonu için hedef 2010 sonunda belirlenmiş olan %5.5'tir. Ancak tüketici fiyatlarında gerçekleşen artışlarla bu hedefin aşılabacağı gözlenmiş, buna paralel olarak Merkez Bankası tarafından yayınlanan raporlardaki yıllık enflasyon tahminleri de değişmiştir.

Merkez Bankası'nın hem Nisan sonunda hem de son olarak Temmuz ayında yayınlamış olduğu raporlarda da yer alan yıllık enflasyon tahmini %6.9 olmuştur.

Merkez Bankası'nın Eylül ayı fiyat gelişmeleri değerlendirmesinde: *"Eylül ayında tüketici fiyatları %0.75 oranında artarken yıllık enflasyon %6.15'e düşmüştür. Para Politikası Kurulu'nun Eylül ayı değerlendirmesinde de öngörüldüğü gibi, temel fiyat göstergelerinin yıllık artış oranı döviz kuru hareketlerine bağlı olarak yükselişini sürdürmüştür. Hizmet grubu fiyatlarının ana eğilimi ise ulaştırma dışındaki kalemlerde ılımlı seyrini korumuştur"* teşhisi yer almıştır. TCMB'nin geleceğe yönelik tahmini, enflasyonun yılın kalan aylarında artmaya devam edeceği, yıl sonu hedefinin belirgin olarak üzerinde gerçekleşeceği ve sonra düşüş eğilimine gireceği şeklindedir.

İstihdam

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) ortak hazırladığı rapora göre, G-20 ülkeleri içinde Türkiye 2008'den bu yana en çok istihdamı artıran ülke olmuştur. Türkiye'yi izleyen ülkeler sırasıyla Endonezya, Brezilya ve Almanya'dır. Yine bu rapora göre aynı zaman dilimi içerisinde istihdam oranı en kötüye giden ülkeler İspanya, Güney Afrika ve ABD, işsizlik oranının en çok arttığı ülkeler ise İspanya, ABD ve İngiltere olmuşlardır. G-20 içinde işsizliği en fazla düşüren ülkeler ise Brezilya ve Endonezya'dır.

Nisan 2011'de %9.9 olan, Haziran ayında geçen yılın aynı dönemine göre 1.3 puan azalarak %9.2 seviyesinde gerçekleşen işsizlik oranı azalma eğilimini Temmuz'da da sürdürmüş, geçen yılın aynı dönemine göre 1.5 puan gerileyerek %9.1 olmuştur. Bu oran son 79 aylık dönemde gerçekleşmiş olan en düşük işsizlik oranıdır.

İstihdam artışında en büyük pay 674 bin kişiyle hizmetler sektörüne aittir. İkinci sırada 421 bin kişiyle tarım sektörü gelmekte, onu 247 bin kişiyle inşaat sektörü izlemektedir. Milli gelirden %30'a yakın bir paya sahip olan sanayi sektöründe yaratılan istihdam ise 134 bin kişiyle 4 ana sektör arasında son sırada yer almaktadır. (Alaattin AKTAŞ, 18.10.2011, Dünya Gazetesi).

GELECEĞE BAKIŞ

IMF'nin Eylül 2011'de yayınlamış olduğu "Küresel Finansal İstikrar" ile "Dünyanın Ekonomik Görünümü" başlıklı iki raporda Türkiye'yi ilgilendiren önemli saptamalarda bulunulmuş, Türkiye'nin GSYH'sının 2011'de %6.6, 2012'de ise %2.2 büyüyeceği öngörülmüştür. Bu büyüme öngörülerinin Nisan raporunda 2011 için %4.6, 2012 için %4.5 olduğu dikkate alındığında 2011 beklentisinin yukarı yönde, 2012 büyüme beklentisinin ise neredeyse yarı yarıya azaltılarak aşağı yönde revize edildiği görülmektedir.

IMF Türkiye'de tüketici fiyatlarındaki artış oranının bu yıl %6, gelecek yıl ise %6.9 artacağı, cari açığın GSYH'ya oranının bu yıl %10.3'e ulaşacağı, gelecek yıl ise %7.4'e gerileyeceğini de öngörmektedir. Geçtiğimiz yıl %11.9'a kadar yükselmiş olan işsizlik oranının bu yıl %10.5, gelecek yıl ise %10.7 olarak gerçekleşmesini beklemektedir.

IMF'nin tahminlerine karşın, bazı çevrelerin değerlendirmesi, Türkiye'nin 2012 büyümesinin %2.5'in çok üzerine çıkacağı şeklindedir. Başbakan Yardımcısı ALİ BABACAN ise 08 Eylül'de katıldığı bir televizyon programında "2012'nin tümü için %5'in altında bir büyüme kimse için sürpriz olmamalı. Çünkü 2012 öyle bir yıl olacak ki, herhangi bir ülke için %3-4 büyüme gıpta edilecek bir rakam olabilecek" değerlendirmesinde bulunmuştur.

İçinden geçmekte olduğumuz kriz sürecinde farklı görüşlerin de varlığından hareketle, gelecekteki tüm riskleri görmeye çalışmanın hem kamu hem de özel sektördeki karar vericiler için çok daha önemli bir hale geldiği kuşkusuzdur. Bu nedenle hem IMF öngörülerine hem de onlara esas olan değerlendirme kriterlerine daha yakından bakmakta yarar olduğu düşünülmektedir.

IMF'nin Küresel Finansal İstikrar Raporunda, cari işlem dengesi verileri kullanılarak 2010'da sermaye ihraç ve ithal eden ekonomiler açıklanmıştır. Sermaye ithal eden ülkeler sıralamasında dünya ekonomisindeki cari açık toplamının %4.1'ini gerçekleştirmiş olan Türkiye, ABD, Britanya, İtalya, İspanya ve Kanada'dan sonra beşinci sırada yer almaktadır. Bu göstergeye göre "gelişmekte olan ve yükselen ekonomiler" arasında birinci sıradadır.

IMF'nin teşhislerinden bir diğeri “ileri ekonomilerdeki düşük faiz oranlarının yükselen piyasalardaki finansal varlıklara taşması sonucunda gerçekleşen yüksek sermaye girişleri” nedeniyle aşırı ısınmış olan ekonomilerden birinin de Türkiye olduğu, bu olgunun kredi artışlarının hızlanması ile “kaygı” verici düzeylere ulaşmış olan ve finansmanı büyük ölçüde kısa vadeli olan cari açık göstergelerinde ortaya çıktığı şeklindedir. Bu bağlamda Türkiye'ye aşırı ısınan tüm ülkelerin ortak reçetesi olmak üzere parasal daralma ve kamu maliyesinde kemer sıkmaya öncelik vermesi önerilmektedir.

Daha önce Prof. Dr. Korkut BORATAV'ın ve bir yazısında da ele alınmış olan bu değerlendirme kısaca şöyledir:

Rapor'un “Dış Yükümlülükler ve Krizlerin Tetiklenme Noktaları” başlığını taşıyan bölümünde “Bir ülkenin net dış yükümlülükleri, bir borç krizinin patlak vermesine ne kadar katkı yapar?” sorusu irdelenmiş, 1970-2010 arasındaki 40 yıllık sürede 74 ülkede meydana gelen 62 kriz bu açıdan incelenmiş ve aşağıdaki saptamalarda bulunulmuştur. *(Net dış yükümlülük ile yabancıların bir ülkedeki varlıkları ile “yerli aktörler” in dış dünyadaki varlıkları arasındaki fark kastedilmektedir)*

Krizlerin patlak vermesinden iki yıl önce ülkenin dış yükümlülükleri artmakta, yani, net yabancı sermaye girişleri hızlanmaktadır. Bu konudaki kriter, net dış yükümlülüklerin milli gelirin %40'ını aşmamasıdır. Türkiye'deki gerçekleşme ise %49 ile kritik eşik üzerinde.

Krizde girme olasılığının hesaplanmasında dikkate alınan diğer önemli göstergeler: Dış borç stokunun milli gelire oranı, döviz rezervlerinin kısa vadeli borçları göğüslemeye ne ölçüde yeterli olduğu, cari açığın milli gelire oranı, yerli paranın ne kadar değerlendirildiği, bütçe açığının büyüklüğü ve kamu borç stokunun milli gelire oranıdır.

Türkiye'nin bu göstergelerden ilk üçünde kritik eşikleri aşmış durumda olduğu ifade edilmektedir. Yerel paranın aşırı değerlenmesinin önüne geçmiş olmakla dördüncü kriter açısından olumlu yönde mesafe almıştır. Son iki gösterge açısından da nispeten iyi durumdadır. Ancak bu iki gösterge krize girişi engelleyici nitelikte görülmemekte, girilmesi halinde yangının söndürülmesinde kolaylık sağladıkları düşünülmektedir.

IMF, yukarıdaki kriterlere göre geliştirdiği modeli G20'de yer alan on altı ülkenin bugünkü göstergelerine uygulamak suretiyle ülkelerin yakın gelecekte krize girme olasılıklarını değerlendirmiştir. Bu değerlendirmede kritik eşik olarak belirlenen 3.0'lık değeri aşan dört ülke Brezilya (3.34), Güney Afrika (3.50), Endonezya (4.81) ve Türkiye (7.61) olmuşlardır. Kaygı verici sonuç Türkiye'nin 7.61 puan ile krize en yakın ülke olarak öne çıkması ve bu listenin başında yer almasıdır.

Kritik eşik (3.0) altında kalan ülkeler ve puanları ise sırasıyla şöyledir: İtalya (2.8), Hindistan (2.4), Arjantin (0.9), Meksika (0.6), Fransa (0.5), Avustralya (0.4), Rusya (0.3).

Geleceğe yönelik bir diğer önemli uyarı, OECD ile ILO'nun G20 ülkelerinin 26-27 Eylül 2011 tarihlerinde Paris'te gerçekleştirilen Çalışma Bakanları Toplantısı için ortaklaşa hazırladıkları raporda gündeme getirilmiştir. “Kısa Dönemde İstihdam ve İşgücü Piyasası Görünümü” başlıklı bu raporda ILO küresel ekonomideki yavaşlamaya bağlı olarak G20 ülkelerini 2012 yılında işgücü piyasasında gerileme olacağı ve 2015'te işsizliğin ciddi boyutlara ulaşacağı konusunda uyarılmıştır. Bu uyarının devamı olarak ülkeleri istihdam yaratacak yatırımlara önem vermeleri çağrısında bulunmuştur.

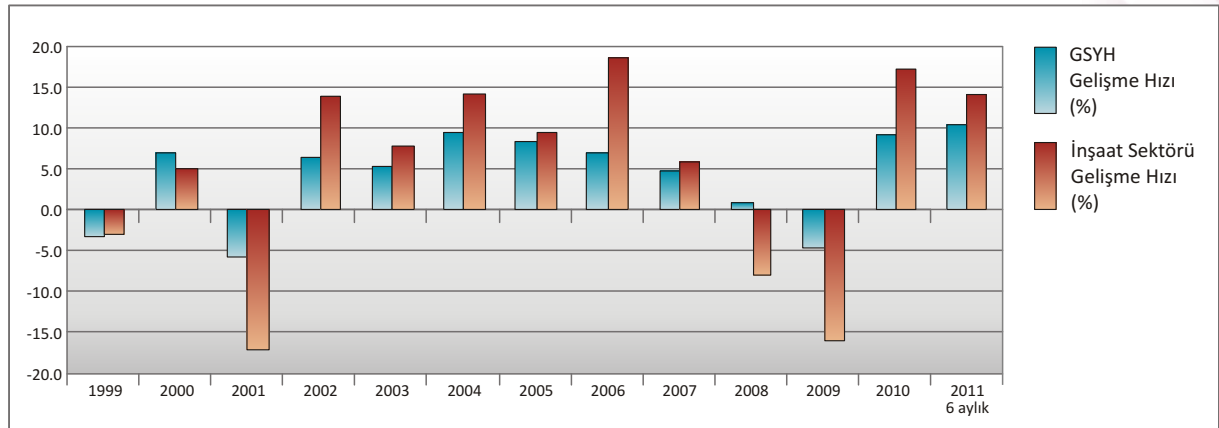
Sonuç olarak: Önümüzdeki dönemde dünya ekonomisini çok sıcak gelişmelerin beklediği, bunların Türkiye'yi de etkilemesinin kaçınılmaz olduğu ve ekonominin mevcut kırılma noktaları dikkate alındığında kamu otoriteleri tarafından atılacak adımların önem ve aciliyeti artmakta, firmaların da ihtiyatlı ve proaktif olmalarında sayısız yarar bulunmaktadır.

İNŞAAT SEKTÖRÜ

İnşaat sektöründe 2011'in birinci çeyreğinde %14.7, ikinci çeyreğinde ise %13.2 büyüme kaydedilmiştir. Yılın ilk yarısı itibariyle gerçekleşen büyüme oranı %13.9 olmuştur. Sektörün büyüklüğü cari fiyatlarla ilk çeyrekte 12.83 milyar TL, ikinci çeyrekte ise 15.3 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Kriz döneminde %4.5'a kadar gerilemiş olan GSYH'daki payı ise ikinci çeyrekte %6.0'a yükselmiştir.

Aşağıdaki grafikte yıllar itibariyle GSYH ve inşaat sektörü büyümeleri görülmektedir. 2008 dışındaki yıllarda GSYH büyümesi ile inşaat sektörü büyümesi arasında yıllara göre değişen oranlarda da olsa belirgin bir paralellik olduğu göze çarpmaktadır.

GSYH ve İnşaat Sektörü Gelişme Hızı

Kaynak: TÜİK

2011'in 2. çeyreğinde özel sektör inşaat yatırımları %15.77, kamu inşaat yatırımları ise %6.54 oranında artmıştır. Yılın ilk yarısı itibariyle kamu inşaat yatırımlarında %7.54, özel sektör inşaat yatırımlarında ise %16.51 oranında büyüme kaydedilmiştir. Bu rakamlar sektördeki büyümenin lokomotifinin son 10 yıllık dönemde hep olduğu gibi yine özel sektör yatırımları olduğunu ortaya koymaktadır.

TÜİK tarafından açıklanmış olan rakamlara göre 2011'in ilk 6 aylık döneminde bir önceki yılın ilk 6 ayına göre: **Yapı Ruhsatı verilen yapıların yüzölçümü %17.2 düşmüş, Yapı Kullanma İzin Belgesi verilen yapıların yüzölçümü ise %19.1 artmıştır.**

2011 yılının ilk altı ayında bir önceki yılın ilk altı ayına göre belediyeler tarafından Yapı Ruhsatı verilen yapıların yüzölçümünde %17.2, bina sayısında %18.1, değerinde %7.8, daire sayısında %15.7 oranında düşüş olmuştur.

2011 yılının ilk altı ayında Yapı Ruhsatına göre yapıların yüzölçümü 48,873,358 m² iken bunun 28,244,489 m²'si (%57.8) konut, 12,500,794 m²'si (%25.6) konut dışı ve 8,128,075 m²'si (%16.6) ise ortak kullanım alanı olarak gerçekleşmiştir.

Yapı Ruhsatı, Ocak-Haziran Ayları Toplamı

	Göstergeler			Bir Önceki Yılın İlk 6 Ayına Göre Değişim Oranı (%)	
	2011	2010	2009	2011	2010
Bina Sayısı	40 186	49 080	48 556	-18,1	1,1
Yüzölçümü (m²)	48 873 358	59 000 224	51 555 147	-17,2	14,4
Değer (TL)	30 822 891 232	33 421 211 159	27 663 432 648	-7,8	20,8
Daire sayısı	254 344	301 641	249 373	-15,7	21

2011 yılının ilk altı ayında bir önceki yılın ilk altı ayına göre belediyeler tarafından Yapı Kullanma İzin Belgesi verilen yapıların yüzölçümünde **%19.1**, bina sayısında **%16.7**, değerinde **%33.7**, daire sayısında **%23.3** oranında artış olmuştur.

2011 yılının ilk altı ayında Yapı Kullanma İzin Belgesine göre yapıların yüzölçümü 44,997,812 m2 iken bunun 27,299,867 m2'si (**%60.7**) konut, 11,734,648 m2'si (**%26.1**) konut dışı ve 5,963,297 m2'si (**%13.2**) ise ortak kullanım alanı olarak gerçekleşmiştir.

Yapı Kullanma İzin Belgesi, Ocak-Haziran Ayları Toplamı

	Göstergeler			Bir Önceki Yılın İlk 6 Ayına Göre Değişim Oranı (%)	
	2011	2010	2009	2011	2010
Bina Sayısı	41 354	35 424	55 392	16,7	-36
Yüzölçümü (m²)	44 997 812	37 776 859	53 550 718	19,1	-29,5
Değer (TL)	27 575 860 567	20 618 010 203	28 124 058 039	33,7	-26,7
Daire sayısı	225 241	182 743	259 187	23,3	-29,5

Yukarıda yer alan rakamlar bir önceki döneme ait verilerle birlikte değerlendirildiğinde inşaat sektörünün yakın dönemdeki gelişmesine ilişkin olarak bazı öngörülerde bulunmak olanaklıdır. Bunlardan birincisi: Kısa ve orta vadeli adımları atarken hızlı davranan ancak mevcut çalkantılı konjonktürün etkisiyle geleceği görmekte zorlanan sektörde uzun vadeli girişimler konusunda ihtiyatlı bir yaklaşımın egemen olduğudur.

2011'in ikinci çeyreğinde konut satışlarında bir önceki döneme göre kaydedilen %17.8 oranında artışı, genelde bina yatırımlarında özelde ise konut sektöründe yeni üretimden çok satış odaklı stratejilere ağırlık verildiği şeklinde yorumlamak mümkündür.

Yüzölçümü itibarıyla yapı ruhsatlarında 2011'in ikinci çeyreğinde gerçekleşen gerileme Nisan'da %32'ye kadar ulaşmıştır. Buna karşın aynı dönemde yapı kullanma izinlerinde artış kaydedilmiş ve Haziran'da gerçekleşen artış oranı %44'ü aşmıştır. Yapı ruhsatlarında ise Haziran 2011'de önceki yılın Haziran ayına kıyasla %14.3 gerileme olmuştur.

TÜİK'in 2011'in 2. çeyreğine ilişkin diğer rakamları 2010 yılının aynı dönemine kıyasla inşaat sektöründe istihdamın %4.6, çalışılan saatin %2.7, brüt ücret-maaşın ise %14.9 oranında arttığını göstermektedir. İnşaat sektörü istihdamında bir önceki döneme kıyasla kaydedilen artış ise Haziran 2011'de %5.3 olmuştur.

2011'in ilk yarısında ve halen inşaat sektöründe altyapı ve konut üreticisi olarak faaliyet gösteren firmaları kaygılandıran sorunlardan biri de genelde inşaat, özelde ise demir-çelik fiyatlarında gözlenen hızlı artış trendi olmuştur. 2010 yılının ikinci yarısından itibaren küresel ekonomideki toparlanma ve talepteki artış paralelinde inşaat demiri fiyatı yükselişe geçmiştir.

Önümüzdeki dönemde de başta arz-talep dengesi ve girdi maliyetleri olmak üzere, fiyatları oluşturan etkenlerde meydana gelebilecek değişimlere bağlı olarak çelik ve inşaat demiri fiyatlarının dalgalanmaya devam etmesi olasılığı mevcuttur.

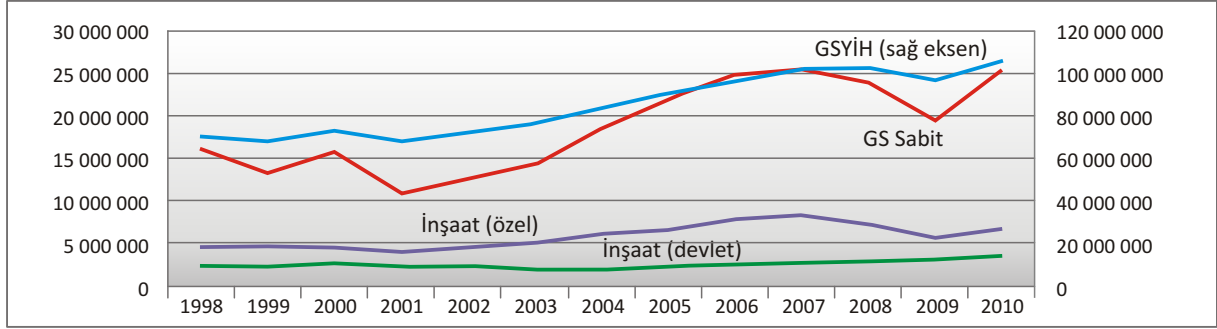
Geleceğe Bakış

2001 sonrasında inşaat sektörünün bir numaralı gelişme dinamiğini özel sektör yatırımlarının oluşturduğu, bu yatırımların krizlere son derecede duyarlı olduğu ve halen bir kriz sürecinden geçtiği dikkate alındığında, inşaat sektörünün kısa vadedeki performansını kestirmenin güçleştiği açıktır. Söz konusu performans küresel ekonomideki gelişmelerle ve Türkiye ekonomisinin gidişatı ile yakından ilişkili olacaktır.

Hükümetin gündemindeki yatırımlar ile büyük ölçekli projeler ilk bakışta inşaat sektöründe ciddi bir canlılığın oluşabileceği izlenimini vermektedir. Diğer taraftan kriz dönemlerinde kamunun yatırım harcamalarının da önemli ölçüde daralabildiği gözden kaçırılmamalıdır. Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ın 12 Eylül'de Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklamada, küresel kriz nedeniyle Türkiye'deki projelerin finansmanında çeşitli sıkıntıların ortaya çıkması riskinin bulunduğunu, bu nedenle yatırımların zamana yayılarak yapılması gerektiğini belirtmiş olması bu olasılığı güçlendirmektedir.

2009 krizinde diğer pek çok ülkede olduğu gibi hükümetimizin de kamu altyapı yatırımlarına önem vermiş olması hem inşaat sektöründeki daralmanın hafiflemesi hem de işsizlikteki tırmanışın frenlenmesi açısından son derecede etkili bir strateji olmuştur. İçinde bulunduğumuz aşamada kamu yatırımlarındaki en önemli sorun Avrupa ve ABD merkezli yurtdışı finans kuruluşlarının mevcut durumu sebebi ile finansman temininde karşılaşılan zorluklar olarak gözlenmektedir.

GSYİH, GS Sabit Sermaye, İnşaat (devlet ve özel), (1998 fiyatları ile)

Grafik 1. GSYİH, inşaat sektörü üretimi (devlet ve özel) ve gayri safi sabit sermaye oluşumu (sabit 1998 fiyatları ile).

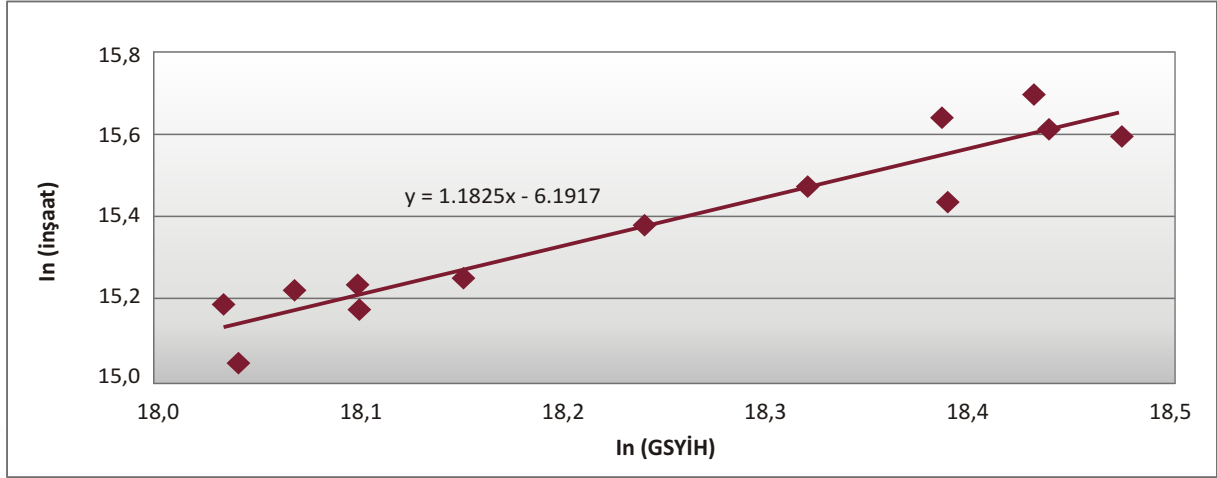
Hakan Ercan, TMB Gündem 2007, TÜSİAD Görüş 2011

Kaynak: TÜİK

2010 yılında toplam yatırımların (gayri safi sabit sermaye oluşumunun), %40'ını inşaat yatırımları oluşturmuştur. Kamunun inşaat yatırımı ekonomideki toplam yatırımın %14'ü, özel sektör inşaat yatırımı ise toplam yatırımın %26'sı düzeyindedir. Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere kriz yıllarında yatırımlar, GSYH'daki daraldan daha şiddetli daralmakta, özel sektör inşaat yatırımları da bundan payını almaktadır.

Aşağıdaki 2. Grafik, inşaat üretiminin GSYH esnekliğini diğer bir deyimle inşaat sektörü ile GSYİH arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu esneklik, 1998-2010 dönemi için 1.18 olarak bulunmuştur. Yani, GSYH'daki 1 puanlık artış, inşaat sektörü üretiminde 1.18 puanlık bir artışla ilişkilendirilmektedir. Aynı dönemde, GSYH (üssel eğilim olarak) ortalama %4.14, inşaat üretimi ise %4.44 olarak büyümüştür. (Hakan Ercan, TÜSİAD Görüş, 2011)

İnşaat Üretimini GSYİH Esnekliği

Grafik 2. İnşaat üretiminin GSYİH esnekliği (=1,18), (Hakan Ercan, TÜSİAD Görüş 2011)

Yukarıdaki bilgiler çerçevesinde inşaat sektöründe geçtiğimiz yıl başlamış ve hızını artırarak devam etmiş olan toparlanmanın devamının, küresel krizin ve Türkiye'ye yansımalarının ne ölçüde kontrol altına alınabileceği ile ve Türkiye'de makroekonomik koşulların nasıl gelişeceği ile yakından ilişkili olacağı değerlendirilmektedir. Kamunun sabit sermaye yatırımlarının hız kesmeden devam etmesi sektördeki gelişmenin sürdürülmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Geleceğe yönelik olarak ve 2011'in 2. çeyreğindeki önemli gelişmeler kapsamında Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın aşağıda belirtilen otoyolları, bağlantı yolları, yol boyu hizmet tesisleri, bakım ve işletme tesisleri, ücret toplama merkezleri ve diğer mal ve hizmet üretim birimleri ile birlikte ve tek paket halinde teslim tarihinden itibaren 25 yıl süre ile "İşletme Haklarının Verilmesi" yöntemi ile özelleştireceğini açıklamış olmasına da değinmekte de yarar vardır.

Özelleştirileceği açıklanan otoyollar şunlardır: Edirne-İstanbul-Ankara Otoyolu, Pozantı-Tarsus-Mersin Otoyolu, Tarsus-Adana-Gaziantep Otoyolu, Toprakkale-İskenderun Otoyolu, Gaziantep- Şanlıurfa Otoyolu, İzmir-Çeşme Otoyolu, İzmir-Aydın Otoyolu, Boğaziçi Köprüsü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve Çevre Otoyolu.

YURTDIŞI MÜTEAHHİTLİK

2011'in 2. Çeyreğinde yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin gündemindeki en önemli üç gündem maddesinden birincisi: Libya'da yaşananlar nedeniyle uğranılan kayıpların nasıl telafi edileceği; ikincisi: Gelecekte bu tür kayıplarla karşılaşılması için neler yapılması gerektiği; üçüncüsü ise pazar çeşitlendirme arayışları olmuştur.

Ağustos sonunda ENR (Engineering News Record) Dergisi tarafından açıklanan "Dünyanın En Büyük 225 Uluslararası Müteahhidi listesinde 31 Türk firmasının yer aldığını, Türkiye'nin bu sayı ile dünyada Çin'den sonra ikinci gelmeye devam ettiğini, pazar payımızın geçen yıla göre cüzi de olsa bir artış gösterdiğini ve pazar payı sıralamasında geçen yıl onuncu sırada olan Türkiye'nin bu yıl 9. Sıraya yükseldiğini görmek sektörün yüksek rekabet gücünü bir kez daha ortaya koymuş ve motivasyonunu tazelemiştir.

2010 yılı rakamları Türk müteahhitlerin faaliyet gösterdikleri ülke sayısının 91'e, proje sayısının ise 6500'e ulaştığını toplam uluslararası iş hacimlerinin 200 milyar ABD Dolarını aştığını göstermiştir.

Avrupa İnşaat Sektörü

İnşaat sektörü AB Bölgesinde 2010 yılında %1.8 daraldıktan sonra 2011'de yavaş tempo ile de olsa toparlanmaya başlamıştır. 2010'da AB Bölgesinde inşaat sektörünün büyüklüğü 1.186 milyar Avro olmuştur. 2010 yılındaki küçülmeye üye ülkelerin bütçelerinin ciddi biçimde daralmış olması ile bölgeyi ve özel sektörün yatırım yapma kapasitesini olumsuz etkileyen küresel kriz neden olmuştur.

Avrupa Birliği İstatistik Bürosu "Eurostat"ın 19 Eylül 2011 tarihli basın bülteni ile açıklanmış olan ve ayrıntıları aşağıda yer alan Temmuz 2011 verileri Avrupa inşaat sektöründe bir yandan aylık ve yıllık bazda cılız bir toparlanmaya, diğer yandan ülkeler arasında yıllık bazda %17.4 ile -%26.6 arasında, bir önceki aya kıyasla ise %10.3 ile -%4.3 arasında değişen performans farklılıklarına işaret etmektedir. Bu farklılaşma ülkelerin Avrupa'daki borç krizinden etkilenme düzeyleri ve dolayısıyla ekonomilerinin büyüme performansı ile önemli ölçüde paralellik göstermektedir.

Haziran 2011'e kıyasla Temmuz 2011'de (mevsimsel etkilerden arındırılmış) inşaat sektörü üretimi Avro Bölgesinde (AB17*) %1.4, AB27** Bölgesinde ise %0.3 artmıştır.

Temmuz 2010'a kıyasla Temmuz 2011'de inşaat sektörü üretimi Avro Bölgesinde +%1.2 AB27 Bölgesinde +%0.2 artış göstermiştir.

Aylık kıyaslama

Temmuz 2011 için veri temin edilebilmiş olan AB üyesi ülkelerde inşaat sektörü üretimi Slovenya (%10.3), Romanya (%3.3), Almanya (%3.2) ve Polonya'da (%1.2) artmış, sekiz üye ülkede ise gerilemiştir. En büyük gerileme kaydedilen ülkeler Birleşik Krallık (-%4.3), İsveç (-%3.1), Portekiz (-%2.8) ve Çek Cumhuriyeti (-1.6) olmuşlardır.

Bina inşaatları Avro Bölgesinde %0.6 artmış, AB27 bölgesinde ise %0.2 azalmıştır. Bu rakamlar Haziran 2011'de sırasıyla -%0.6 ve -%1.0 olmuş idi.

Mühendislik yapılarında Avro bölgesinde %4.1, AB27 Bölgesinde ise %2.0 oranında artış kaydedilmiştir. Bu oranlar Haziran ayında sırasıyla -%3.2 ve -%2.0 olmuştu.

Yıllık kıyaslama

Temmuz 2011 için veri temin edilebilmiş olan AB üyesi ülkelerde inşaat sektörü üretimi Polonya (%17.4), Romanya (%14.4), İspanya (%12.5) ve Almanya'da (%5.4) artmış, dokuz ülkede ise azalmıştır. AB içerisinde inşaat sektörünün en çok küçüldüğü ülkeler ise Slovenya (-%26.6), Bulgaristan (-%3.3), Portekiz (-%10.7) ve İsveç (-%10.2) olmuştur.

Bina inşaatları Avro Bölgesinde %0.8 artmış, AB27 bölgesinde ise %0.7 azalmıştır. (Bu rakamlar Haziran 2011'de sırasıyla -%12.2 ve -%9.0 olarak gerçekleşmiş idi.)

Mühendislik yapılarında Avro Bölgesinde %0.6, AB27 Bölgesinde ise %2.6 artış olmuştur (Bu rakamlar Haziran 2011'de sırasıyla -%6.7 ve -%2.3 idi).

* Avro Bölgesi (AB17) ülkeleri: Belçika, Almanya, Estonya, İrlanda, Yunanistan, İspanya, Fransa, İtalya, Kıbrıs, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Avusturya, Portekiz Slovenya, Slovakya ve Finlandiya.

** AB27 Bölgesinde yer alan ülkeler: Belçika (BE), Bulgaristan (BG), Çek Cumhuriyeti (CZ), Danimarka (DK), Almanya (DE), Estonya (EE), İrlanda (IE), Yunanistan (EL), İspanya (ES), Fransa (FR), İtalya (IT), Kıbrıs (CY), Letonya (LV), Litvanya (LT), Lüksemburg (LU), Macaristan (HU), Malta (MT), Hollanda (NL), Avusturya (AT), Polonya (PL), Portekiz (PT), Romanya (RO), Slovenya (SI), Slovakya (SK), Finlandiya (FI), İsveç (SE) ve Birleşik Krallık (UK).

UFUK TURU

Christine Lagarde

IMF Başkanı, 23-25 Eylül 2011

Küresel ekonomi tehlikeli bir aşamaya girdi. Ağır borç yükleri toparlanmayı boğabilir. Ülkelerin, artan riskleri karşılamak için birlikte çalışmaları gerekiyor. Bankaların daha fazla sermaye artırımları önem taşıyor. Hükümetlerin borçlarını kontrol altına almak için güvenilir planlara ihtiyaçları var. Bazı ülkelerin hükümetleri artan bütçe açıklarını azaltmada siyasi irade eksikliği gösteriyorlar. Ülkelerin ilerleme kaydetmeleri gerekiyor.

Uluslararası Para ve Finans Komitesi (IMFC) 24. Toplantısından

Küresel ekonominin içinde bulunduğu tehlikelere karşı olağanüstü ihtiyat, işbirliği ve cesur adımlar gerekiyor.

Robert ZOELLICK

Dünya Bankası Başkanı

Dünya yeni bir tehlikenin eşiğinde. Avrupa, Japonya ve ABD'nin küresel ekonomideki düşüşü önlemek için zor kararlar vermeleri gerekecek.

Jean-Claude TRICHET

Avrupa Merkez Bankası (ECB) Başkanı

Yılın son altı aylık döneminde ılımlı bir ekonomik büyüme bekliyoruz. Bir Avrupa Maliye Bakanlığı kurulmasına ihtiyaç var. Avrupa Merkez Bankasının temel amacı fiyat istikrarını sürdürmek. Orta vadeli enflasyon beklentisi sabit. Maaş ve emtia fiyatlarına dikkate alındığında enflasyon verileri beklentilerin altında gelebilir. Euro Bölgesinin yönetim problemi var. Avrupa Merkez Bankası, hükümetlere destek sağlayamaz. Euro, güçlü ve güvenilir bir para birimidir. AMB'nin finansörlüğünü yaptığı kurtarma paketlerine olumlu bakmıyoruz.

Ben BERNANKE**ABD Merkez Bankası (FED) Başkanı**

Riskler belirgin biçimde arttı. FED, piyasaların toparlanması için güçlü ve önemli adımlar atmaya hazır. Euro Bölgesi'nde reel GSYİH büyümesinin bu yılın ikinci yarısında çok ılımlı olmasını bekliyoruz. Büyüme görünümü ile ilgili riskler aşağı yönde seyrediyor.

Büyüme görünümü, Yunanistan'ın içerisinde bulunduğu borç sıkıntısı önemli bir stres kaynağı. Zayıf istihdam piyasası, ABD tüketici güveni üzerinde ciddi baskılar yaratıyor. Mali adımlar atmaktan kaçınmak ekonomiye zarar verebilir. Ekonomik büyümeyi engelleyebilecek mali politikaları önlemek gerekiyor.

Pascal LAMY**Dünya Ticaret Örgütü Başkanı, 19 Eylül 2011**

Dünya ticareti 2009'dan bu yana ilk kez ve "belirgin bir biçimde" %6.5'ten %5.8'e geriledi. Dünya çalkantılı bir dönemden geçiyor. Bir gıda krizine tanık olmaktadır. Ekonomiler dünyanın pek çok yerinde finansal kriz sırasında alınmış olan tedbirler sonrasında ihtiyaç duydukları mali konsolidasyonu gerçekleştirecek hızla büyümüyorlar.

Dünyanın diğer yerlerindeki büyüme hızı büyümenin ekolojik ve toplumsal sürdürülebilirliği açısından kaygı veriyor. İşsizlik çok yüksek düzeylerde ve acı sonuçları izole edici eğilimleri güçlendiriyor. Arap dünyasının pek çok yerinde rejim değişiklikleri görmekteyiz. Pusulaya ihtiyacı olan bir dünya. Daha çok ve daha iyi işbirliğine ihtiyacı olan bir dünya.

Nouriel ROUBINI**Emerging Markets, 23/09**

Siyasi otorite 1930'ların hatalarını tekrarlıyor. Depresyon riski çok arttı.

George SOROS

Yatırımcı

Bugün durum Lehman Brothers'ın iflasından çok daha tehlikeli. Avrupa'da 2-3 ülke iflas edebilir veya para birliğinden çıkabilir. Ama buna iyi hazırlanılmalı ve bu organize bir şekilde gerçekleşmeli. Yoksa küresel piyasalarda çalkantı yaşanabilir. Yetkililer yolun sonuna geldiklerinde sistemin dağılmasını önlemek için ellerinden gelen her şeyi yapacaklar. Çünkü alternatifine kafa yormak çok daha zor.

Ali BABACAN

Başbakan Yardımcısı

İkinci dip riski yüksek. Enflasyonda risk yok. Asıl risk durgunlukta.

Goldman Sachs

Ağustos 2011

Resesyon olasılığı %54'e yaklaştı.

Alessio Rastani

Borsa Sımsarı, BBC söyleşisinden

Ne kadar para ayrılırsa ayrılısın kurtarma paketleri çalışmayacak Euro çökecektir. Dünyayı hükümetler değil "Goldman Sachs" (yani yatırımcılar ve finansçılar yönetiyor). Borsacılar, ekonomik sorunların çözümüyle hiç ilgilenmezler. Onların önceliği ekonomik sorunlar üzerinden para kazanmaktır. 1930 krizini, bu fırsatlardan yararlanmasını bilen milyarderler çıkarmıştır. Akşam yatağa girerken heyecanla yeni krizler düşlerim. Bugünkü gibi bir resesyon hayal ederim.

Piyasalar çöktüğünde ne yapacağınızı bilerseniz büyük paralar kazanırsınız. Ekonomik kriz kanser gibidir geçecek diye beklerseniz yanlış yaparsınız. Yaşanan resesyonda milyonlarca kişinin tasarrufları 12 aydan daha kısa bir süre içerisinde eriyecektir. Üstelik bu daha sadece bir başlangıçtır. Hazır olun ve elinizdeki değerleri korumaya bakın.

Ümit BOYNER
TÜSİAD Başkanı

Emtiadaki fiyat artışları stagflasyonu tetikleyebilir.

Ümit BOYNER
TÜSİAD Başkanı

Bugünkü küresel krizde aslında tarihte daha önce de görülmüş bir olguya tanıklık ediyoruz. Ekonomik dönüşümün itici gücü olan finans sermayesinin hareketliliği, giderek dünya ekonomisinin istikrarını baskı altına alan bir nitelik kazandı. Küresel para ve finansal piyasa ile mal ve hizmet piyasaları arasındaki uyum hızlı bir kopuş sürecine girdi.

